IDENTITY AND RACE IN THE NOVEL *SMALL ISLAND* BY ANDREEA LEVY

Monica Simon
PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: The question of national and personal identity is a dominant issue in postmodern literature. Migration, race and the construction of identity are considered in connection with the postcolonial project, where the encounter with the other becomes crucial. Andrea Levy's novel "Small Island" is an important contribution to the consolidation of the idea that race doesn't guarantee complete difference, but it is a boundary to be crossed in order to accept differences and to construct hybrid identities, a project in which the exchangeability of roles among characters plays an essential part.

Keywords: identity, race, construction, postcolonialism, migration

Scriitoare britanică de culoare, cu părinţi jamaicani imigranţi în Marea Britanie după cel de-al doilea război mondial, romanele Andreei Levy se înscriu în proiectul literar al postcolonialismului prin valorificarea experienţei migraţiei prezentă în întreaga sa complexitate. Romanciera exploatează procesul construcţiei identităţii personale şi colective în rândul indivizilor aparţinând fostului Imperiu Britanic, proces în care aspecte legate de gen şi rasă sunt prezente pentru a problematiza eurocentrismul şi superioritatea Marii Britanii, în particular.

Romanul înglobează poveştile a patru personaje, două cupluri formate, pe de o parte din doi cetăţeni britanici albi, Queenie şi Bernard, şi pe de altă parte, Hortense şi Gilbert, imigranţi jamaicani de culoare, stabiliţi în Marea Britanie odată cu migrarea masivă de după cel de-al doilea război mondial. Naraţiunea rizomatică în care vocile narative se suprapun şi se întrepătrund acoperă o perioadă cuprinsă între anii 1925 şi 1948, într-o mişcare permanentă dintre trecut sau înainte, aşa cum apare în roman, şi anul 1948, semnificativ pentru momentul în care populaţia caraibiană, şi în particular, cuplul jamaican, se stabileşte în Patria-Mamă. Poveştile migrante sunt valorificate pentru a evidenţia un context al transformărilor culturale, al multiculturalismului şi hibridizării într-un dialog între trecut şi prezent. Este un roman al mişcării, atât pe axa timpului, cât şi pe cea a spaţiului prin incursiunile în Marea Britanie, Statele Unite, Jamaica, în India şi Burma pentru a ilustra o perioadă de timp marcată de instabilitate, o lume aflată în interrelaţionare în care identitatea este considerată prin prisma devenirii. Întreaga construcţie a romanului pledează pentru constituirea identităţii prin diferenţă cu potenţialul său de a recunoaşte specificitatea şi cu o insistenţă deosebită asupra punctelor de interferenţă şi asemănare între personaje.

Întâlnirea cu celălalt, contactul cu ceea ce este diferit sau opus implică întotdeauna chestionarea propriilor limite şi reconfigurarea coordonatelor identitare ale fiecăruia. Romanul *O insulă prea mică* favorizează aceste experienţe cu finalitatea vădită de a contribui la regândirea relaţiilor ce se stabilesc între fiinţele umane, relaţii ale căror abordare refuză să fie încadrată în limitele înguste ale opoziţiilor binare alb/negru, şi chiar şi femeie/bărbat. Astfel, având ca punct de pornire teoriile lui Stuart Hall conform cărora identitatea nu reprezintă un fapt deja împlinit, nici nu este determinată biologic, chestiunea hibridităţii lui Homi Bhabha, precum şi interpretarea Mariei Helena Lima care subliniază faptul că „romanele lui Levy solicită

BDD-A23259 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:57 UTC)

considerarea identităţii ca o „producţie”.”[1], analiza se focalizează pe aspectele esenţiale ale formării identităţii prin evidenţierea, în special, a punctelor comune împărtăşite de personaje, sau pe etica substituţiei cum o numeşte Ranu Samantrai[2] cu referire la interşanjabilitatea rolurilor personajelor, şi mai puţin pe latura rasistă şi discriminatorie inclusă în roman. Astfel, Levy, prin intermediul romanelor sale în general, şi *O insulă prea mică*, în particular, sunt cele care „cartografiază contururile propriei lor identităţi ca britanici de culoare, nu din postura de ceilalţi respinşi (*the rejected others*), ci ca persoane critice din interior (*critical insiders*).”[3]

În primul rând, problematica identităţii naţionale este pusă în discuţie prin diferite modalităţi pentru a contribui la întărirea ideii că aceasta nu este niciodată pură, aşa cum a arătat Stuart Hall şi care afirmă că naţiunile „sunt fără excepţie hibrizi etnici – produsul cuceririlor, al absorbţiilor unui popor de către celălalt.”[4] Aceeaşi idee este susţinută explicit de Andrea Levy într-un interviu acordat ziarului *The Guardian* cu privire la problema identităţii „Când te uiţi la arbori genealogici – arbori genealogici ai oricui, istoriile personale ale oamenilor, nu la istoria naţiunilor victorioase care iau totul – chestiunea identităţii devine foarte complicată. Ar fi frumos şi simplu dacă am fi toţi puri…Orice carte de istorie va arăta că Anglia nu a fost niciodată un club exclusivist, ci mai degrabă o naţiune hibrid. Efectele Imperiului Britanic au fost personale şi politice. Şi cum soarele a apus într-un final peste imperiu, trebuie acum să ne confruntăm cu toate aceste realităţi.”[5] Astfel, colonizarea nu înseamnă doar exercitarea puterii colonizatorilor asupra coloniştilor, ci reprezintă şi amestecarea culturilor, interacţiunea dintre ele şi implică metisarea. Pe de o parte, ea este asociată cu ierarhizarea, dar pe de altă parte, trebuie considerată şi ca relaţionare, fapt evidenţiat pe parcursul romanului.

Originile protagoniştilor de culoare din cadrul romanului, Hortense şi Gilbert, dovedesc modul în care rasele se amestecă în cadrul coloniilor, făcând din ei nişte produse ale hibridizării. Hortense provine dintr-o relaţie nelegitimă dintre un tată respectabil alb şi o mamă jamaicană de culoare, iar culoarea pielii ei ca mierea este ceea ce îi conferă acesteia superioritate, asigurându-i un destin mai bun decât al celor de culoare. Gilbert, deşi se identifică întru totul cu rasa şi culoarea sa, este fiul unui european evreu ceea ce, în ochii vărului său Elwood, justifică dorinţa sa de a părăsi Jamaica „Ah, Gilbert, ştiu c-o să faci asta. Ştiu c-o să pleci ca să trăieşti în ţara Babilonului. Ştiu că n-o să stai aici. Vrei să ştii de unde ştiu? Hai să-ţi spun, Gilbert. Poate că arăţi ca noi, da’ nimic n-o să schimbe faptu’ că taică-tu era alb.”[6] În ceea ce priveşte personajele de origine britanică din roman, Queenie şi Bernard, ironia este tonul prevalent în construirea identităţii lor. Queenie, un diminutiv al reginei în limba engleză, pe numele ei adevărat Victoria, aminteşte de regina Victoria, însă s-a născut într-o familie de măcelari şi a crescut în proximitatea mizeriei şi a sângelui tipice acestei meserii. Însufleţită de dorinţa de a-şi depăşi condiţia şi a accede în clasa de mijloc, ea se căsătoreşte cu Bernard, un bărbat incapabil de a-şi îndeplini rolurile patriarhale. Tatăl acestuia, Arthur, o altă figură patriarhală eşuată în cadrul romanului, apare ca emasculat, o consecinţă a participării la primul război mondial.

[1] Maria Helena Lima, *Pivoting the Centre: The Fiction of Andrea Levy*, in Write *Black, Write British: From Post Colonial to Black British Literature*, ed. Kadija Sesay, Herford, Hansib Publications, 2005, pp. 56-85, p. 58
[2] Ranu Samantrai, *History's Subjects* in *Identity and Form in Contemporary Literature*, ed. Ana María Sánchez-Arce, London, Routledge, 2014, p. 75
[3] Onyekachi Wambu, ed. *Empire Windrush: Fifty Years of Writing About Black Britain*, London, Phoenix, 1999, p. 28, trad. ns.
[4] Stuart Hall, apud. Andrew Pilkington, *Racial Disadvantage and Ethnic Diversity in Britain*, New York, Palgrave Macmillan, 2003, p. 178, trad. ns.
[5]Andrea Levy, *This is my England*, in *The Guardian*, 19 February 2000, http://www.theguardian.com/books/2000/feb/19/society1, trad. ns.
[6] Andrea Levy, *O insulă prea mică*, Bucureşti, Leda, 2008, trad. Liviana Tane, p. 249

BDD-A23259 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:57 UTC)

Astfel, cele patru personaje se intersectează în Londra anului 1948, o dată semnificativă pentru istoria popoarelor din insulele caraibiene deoarece este anul cunoscut sub numele de migraţia Windrush-ului când toţi cetăţenii imperiului au primit cetăţenie britanică şi automat dreptul de a migra spre Patria-Mamă, perspectivă care i-a tentat pe mulţi locuitori ai insulelor. Vaporul Empire Windrush asigura transportul aproape gratuit locuitorilor din Indiile de Vest cărora le-au fost promise locuri de muncă şi astfel, marchează începutul migraţiei dinspre ţările şi coloniile Commonwealth-ului către Marea Britanie. Experienţa migraţiei ilustrată în roman aparţine autobiografiei autoarei, ai cărei părinţi fac parte din generaţia Windrush-ului aşa cum mărturiseşte chiar Andrea Levy în interviul din The Guardian şi care „pune accentul pe hibriditate, filiaţie şi pe noţiunea de imperiu ca o „familie de naţiuni". Prin această relatare a experienţei tatălui ei, Levy afirmă o conexiune generaţională care aliniază propria ei biografie cu cea a părinţilor care s-au format ca şi subiecţi sub influenţa directă a imigraţiei, exilului şi deziluziei. Tatăl şi mama ei apar ca figuri de pionierat, printre primii imigranţi de după război, a căror prezenţă a determinat introducerea unor cuvinte cu cratimă (*a hyphenated language*) pentru a descrie identitatea şi a exprima un simţ al pluralităţii (exemple includ cuvinte precum multi-cultural, multi-rasial sau multi-culturalism)."[7] Toate acestea modifică întregul context istoric şi cultural în unul al transformărilor, al instabilităţii şi al provizoratului.

Prin intermediul acestei experienţe incluse în roman, naraţiunea Andreei Levy demonstrează faptul că „moştenirea culturală dual devine lentila mijlocitoare prin care ea îşi înţelege şi îşi negociază scrisul."[8] Prin ficţionalizarea adevărurilor istorice, intenţia sa este de a include naraţiuni ale poporului său în cultura britanică şi de a le face cunoscute ca fiind exponenţiale pentru întreaga istorie. Tatăl autoarei este privit ca fiind „simultan individual şi tipic, în acelaşi timp subiectul unei biografii specifice şi reprezentant al multor biografii."[9] Astfel, în interpretarea lui Ranu Samatrai, întregul roman este construit pe acest principiu al metonimiei, al părţii reprezentative pentru un întreg iar „acest gest al generalizării şi substituţiei este repetat iar şi iar în roman deoarece relaţia între individualitate şi tipologie este revelată a fi fundamentală pentru fiecare arc al personajului. Într-o miriadă de gesturi mici şi formale naraţiunea instruieşte cititorul să se mute de la singular la reprezentativ."[10] Acest lucru se realizează prin repetiţie la nivelul sintaxei şi reiterarea anumitor cuvinte.

Cuplul format din Queenie şi Bernard Bligh este reprezentativ pentru ilustrarea acestui procedeu al generalizării prin faptul că ei sunt reprezentativi pentru însăşi naţiunea şi identitatea naţională britanică. Numele lor, Bligh, este o prescurtare a termenului Blighty utilizat pentru a denumi Marea Britanie. Conform definiţiei oferite de Oxford English Dictionary termenul derivă de la *bilayati*, o variantă regională a cuvântului *vilayati* însemnând străin, britanic, englez sau european, în mod special utilizat în India pentru a desemna europenii, englezii sau britanicii. Cuvântul englezesc *blight* este tradus ca degradare sau năpastă. Combinând aceste înţelesuri ale cuvântului, casa pe care această familie o locuieşte dar pe care nu o îngrijesc găsindu-se într-o stare avansată de degradare, trimite la casa ca naţiune ai căror cetăţeni sunt incapabili de a o reface după decăderea provocată de cel de-al doilea război mondial. Eşecul familiei Bligh evident la nivelul sterilităţii şi lipsei de afecţiune dintre parteneri este ridicat la rang de exemplu pentru întreaga naţiune britanică.

[7] Alicia E. Elis, *op. cit*., p. 71
[8] Irene Pérez Fernández, *(Re)Mapping London: Gender and Racial Relations in Andrea Levy's Small Island, Interactions*, Special Issue, *The Role of Female Voices in Constructing Fictional Maps of Contemporary Britain*, 19.1-2, 2010, p. 29, trad. ns.
[9] Ranu Samantrai, *History's Subjects* in *Identity and Form in Contemporary Literature*, ed. Ana María Sánchez-Arce, p. 78, trad. ns.
[10] *Ibidem*

BDD-A23259 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:57 UTC)

Grila de lectură a romanului oferită de Ranu Samantrai se focalizează pe „generalizare, omogenizare şi substituţie pentru a dezvolta o etică a armoniei rasiale, în primul rând, prin evidenţierea similitudinilor trans-rasiale. Personaje care admit posibilitatea că ocupă o poziţie care este în aceeaşi măsură ocupată de alţii, în special de alţii de o rasă diferită, le sunt asigurate epifanii şi sunt recompensaţi cu o autonomie de acţiona care se extinde asupra viitorului."[11] Întregul roman se construieşte pe acest principiu. În primul rând, multitudinea de voci narative se intercalează, se suprapune, se întrerup pentru a reveni ulterior într-o ordine aleatorie, dovedind astfel poziţia de egalitate pe care o ocupă personajele. Niciunul dintre ele nu beneficiază de vreun privilegiu al rasei. Simetria structurală a operei literare este oferită de dialogul dintre momentul 1948 şi Înainte (*Before*) care se repetă de patru ori pe parcursul romanului, incluzând perspectivele celor patru personaje. Naraţiunile lor sunt precedate de prolog.

Prologul romanului deţine o funcţie importantă pentru desfăşurarea ulterioară a evenimentelor şi include primul contact al personajului britanic, Queenie cu Imperiul Britanic prin participarea la Expoziţia Imperiului Britanic în Wembley, reprezentând „întregul Imperiu la scară mică"[12]. O excursie organizată de Asociaţia Măcelarilor facilitează participarea la această expoziţie pentru o familiarizare cu toate coloniile britanice. Perspectiva din prolog aparţine personajului Queenie în ipostaza de copil naiv şi inocent, care, realmente crede ca a fost în Africa datorită întâlnirii cu un african, moment cu un impact deosebit asupra personalităţii sale ca adult deoarece „acest moment definitoriu în viaţa lui Queenie îi structurează atât subiectivitatea, cât şi identitatea ca adult în perioada care urmează celui de-al doilea război mondial. Scurta, dar semnificativa interacţiune din prolog, nu doar structurează naraţiunea personală a lui Queenie, ci spune o parte dintr-o poveste mai mare a întâlnirilor istorice în Marea Britanie şi în întregul imperiu."[13] Incipitul romanului a fost supus celor mai multe analize, fiecare cu nuanţările sale specifice. Coloniile britanice sunt reduse, în prolog, la simple bunuri de consum, transformând expoziţia într-un spectacol al simţurilor: cafeaua din Jamaica, zahăr din Barbados, ciocolata din Granada, un model al Prinţului de Wales creat din unt pentru a reprezenta Canada, merele coapte pentru Australia, ceaiul din Ceylon. Pentru Sarah Brophy „asocierea lui Queenie dintre bărbatul african şi ciocolata insinuează faptul că mulţimile erau invitate să consume nu numai bunurile dar şi personalul expoziţiei ca mărfuri de consum care oferă plăcere vizitatorilor, dar cărora nu li se acordă istorii materiale semnificative. Aici, Queenie este inventată de expoziţie şi de interacţiunea familiei ei cu acesta ca obiect sexual al cărui însemnătate publică este, în mod confuz, legată de o vizibilă şi tangibilă stimulare corporală"[14] şi care anticipează relaţia adulterină a acesteia cu militarul de culoare, Michael Roberts. Surpriza pe care Queenie şi întreaga familie o au este determinată de folosirea corectă a limbii engleze de către african, fapt atribuit, bineînţeles, puterii civilizatoare a albilor „evident, dacă vorbesc engleza, e clar că sunt civilizaţi – au învăţat limba engleză de la albi, probabil de la nişte misionari."[15] demonstrând, astfel, mentalitatea colonială a naţiunii britanice, superioritatea acestei naţiuni şi a limbii vorbite de ei. Însă, o copie miniaturală a Imperiului Britanic poate fi interpretată prin prisma ironiei utilizate în reducerea unui spaţiu imens la o mărime mică prefigurează decăderea imperiului după conflagraţia mondială şi urmările asupra tuturor naţiunilor, în primul rând asupra Marii Britanii.

[11] Ranu Samantrai, *op. cit.*, p. 78-79
[12] Andrea Levy, *O insulă prea mică*, Bucureşti, Leda, 2008, trad. Liviana Tane, p. 8
[13] Alicia F. Ellis, *Identity as Cultural Production in Andrea Levy's Small Island*, in EnterText, Special Issue on Andrea Levy 9, 2012, pp. 69-83, p. 69, trad. ns.
[14] Sarah Brophy, *Entangled Genealogies: White Femininity on the Threshold of Change in Andrea Levy's Small Island*, in *Contemporary Women's Writing*, 4.2, 2010, pp. 109-110, trad. ns.
[15] Andrea Levy, *op. cit.*, p. 14

BDD-A23259 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:57 UTC)

Prologul romanului este reprezentativ pentru conturarea stereotipurilor din cadrul ideologiei imperialiste atestând faptul că „naţiunile sunt, în parte, comunităţi imaginate, a căror credibilitate şi identitate depind de legitimitatea guvernului şi aparatului statal şi de tradiţii inventate, mituri manufacturate, şi percepţii împărtăşite asupra ordinii sociale care nu sunt de obicei decât nişte stereotipuri foarte simplificate."[16] Personajul care înglobează în identitatea sa cele mai multe dintre elementele mentalităţii coloniale este Bernard a cărui identificare cu naţiunea britanică este prezentă pe tot parcursul romanului şi apare cu pregnanţă în cazul experienţei războiului din India „În ceea ce mă priveşte, eu sunt mândru că fac parte din Imperiul Britanic. Mândru că reprezint civilizaţia."[17] Acesta internalizează întreaga serie de relaţii de putere care se stabilesc între colonizatori şi colonişti atunci când afirmă că „mă consideram o influenţă civilizatoare"[18], conştientizând autoritatea imperială „Am zâmbit când m-am gândit la marea aceea furioasă de oameni ignoranţi care voia să îşi conducă propria ţară. Britanicii scoşi din India? Numai trupele britanice îi puteau ţine pe culi sub control. O treabă bine făcută – eram cu toţii de acord."[19] India o asociază cu mizeria, sărăcia, hoţia, corupţia, violenţa, „oameni negri peste tot.[…] Mâini întinse. Palme albe cerşind. […] Alţii nu aveau mândrie, voiau ceva fără să dea nimic în schimb. […] Nu era nimic de făcut decât să merg mai departe. Să mă scutur de toate acestea cât de bine se poate. Nici gând să fie o ofensă. Aceşti oameni puteau."[20] iar atunci când unul dintre indieni admite faptul că „britanicii m-au învăţat atât de multe lucruri folositoare"[21] reacţia sa este una de satisfacţie şi mândrie „m-am bucurat să aud că este recunoscător"[22]. Întoarcerea în Londra anului 1948 provoacă aceeaşi atitudine în momentul în care se confruntă cu o nouă realitate, aceea a casei lui locuită de jamaicanii de culoare din cauza cărora „strada asta a ajuns în mocirlă. Că toţi coloraţii ăştia murdăresc locul. Nu prea mai seamănă cu ţara noastră."[23], crezând cu tărie în puritatea şi superioritatea naţiunii britanice, în faptul că „secretul unei vieţi liniştite este ca fiecare să stea la locul lui. Războiul fusese dus astfel încât oamenii să trăiască printre cei ca ei. Era destul de simplu. Toată lumea avea un loc. Anglia pentru englezi, iar Indiile de Vest pentru aceşti oameni coloraţi. Uitaţi-vă la India. Britanicii ştiau ce înseamnă corectitudine. Au lăsat India indienilor. Asta au făcut. (Indiferent ce bramburească a ieşit din asta.) […] Nu am nimic cu ei dacă stau la locul lor. Dar locul lor nu e aici. […] Pierde-vară ăştia maronii nu sunt altceva decât probleme."[24] Confruntarea cu celălalt, cu diferitul scoate la iveală reprezentările discriminatorii ale coloniştilor asupra celor care fac parte din imperiu.

Această poziţie este susţinută de Bernard, un personaj încărcat de frustrări, un funcţionar bancar căruia i-a fost refuzată dorinţa de a lua parte în război ca pilot în cadrul RAF (Forţele Aeriene Britanice) din cauza vederii slabe. Participarea la război este motivată de efortul său de a-i demonstra soţiei că poate fi erou, şi nu mânat de convingeri patriotice autentice. În India, orice situaţie critică îl înfăţişează ca o persoană lipsită de autoritate, incapabil de a da ordine pe care ceilalţi să le îndeplinească şi astfel are o nevoie constantă de a-şi justifica propriile slăbiciuni prin prisma vârstei sale mai înaintate. De fapt, numele de „Tăticu'" pe care îl primeşte demonstrează poziţia pe care acesta o ocupă, fiind permanent ignorat de ceilalţi combatanţi şi, astfel, recurgând

[16] Lima, *op. cit.*, 2005, p. 81
[17] Andrea Levy, *op. cit.*, p. 447
[18] Andrea Levy, *op. cit.*, p. 443
[19] *Ibidem*, p. 442
[20] *Ibidem*, p. 401
[21] *Ibidem*, p. 453
[22] *Idem*
[23] *Ibidem*, p. 510
[24] *Ibidem*, p. 549

BDD-A23259 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:57 UTC)

în mod repetat la scuza sa „vedeţi voi, eu eram mai în vârstă decât cei mai mulţi dintre ei. Şi încercam să stau cu capul plecat. Aveam o treabă de făcut. Pur şi simplu trebuia să o fac în linişte.”[25] Bernard părăseşte India, nu încununat de laurii victoriei aşa cum s-ar cuveni unui erou în război, ci copleşit de ruşinea de a fi contractat sifilis ca urmare a comportamentului său sexual deviant cu o tânără prostituată de origine indiană care contravine cu normele acceptate ale unui gentleman englez.

La celălalt pol se găseşte Gilbert, protagonistul de culoare, care se confruntă şi el cu experienţa războiului în care este acceptat ca pilot în cadrul RAF, spre deosebire de Bernard. Gestul său este justificat de dorinţa de a se implica în salvarea Patriei-Mamă, ca să lupte pentru ţara care o consideră a sa deoarece „undeva, departe, trăieşte o rudă dragă pe care n-ai întâlnit-o niciodată. Este o rudă atât de dragă încât toţi îi spun Mama […] Multe poveşti valoroase se spun despre ea, atât de către oamenii mari cât şi de către copii. Fotografiile ei sunt preţuite, prinse în propriile noastre albume de familie ca să fie admirate iar şi iar. Ce ai tu mai bun, mai frumos şi mai de valoare, e trimis în dar Mamei. De ziua ei cânţi cântece şi petreci. […] Apoi într-o bună zi, auzi chemarea Mamei.[…] Tremurând, obosit şi flămând, căci nici un sacrificiu nu e prea mare atunci când Mama are nevoie de tine.”[26] Idealizarea care conturează reprezentările Imperiului Britanic dispare în momentul în care se ciocneşte de realităţile acesteia: discriminarea şi rasismul, segregaţia din interiorul armatei americane, ignoranţa locuitorilor englezi în legătură cu Jamaica despre care nu ştiu nimic. Conştientizarea ataşamentului său faţă de o entitate mitică determină eliberarea sa din prizonieratul superiorităţii rasei albe, moment care coincide cu întâlnirea cu Patria-Mamă care i se înfăţişează ca o „mizerie” „zdrenţuită, bătrână şi prăfuită”, cu „ochii învineţiţi, respiraţia îi miroase greu şi doar un dinte i se mai vede printre gingii când vorbeşte. Asta să fie ruda legendară de care ai tot auzit vorbindu-se? Femeia asta strâmbă şi încovoiată? Baborniţa asta ciufută şi împuţită? Nu-ţi oferă nici o urmă de linişte după lunga ta călătorie. Nici un zâmbet. Nici un bun venit. Te priveşte însă de sus cu aerul ei superior şi te întreabă: „Tu cine dracu’ eşti?””[27] Cu toate acestea, Gilbert pune situaţia naţiunii pe seama războiului care a zdruncinat-o şi în urma căruia el se poate întoarce victorios în Jamaica, mulţumit de realizările sale.

Revenirea în ţara natală după experienţa dislocării cauzată de război, este similară atât pentru Bernard, cât şi pentru Gilbert, contribuind la consolidarea strategiei substituţiei. Cei doi trăiesc sentimentul întâlnirii cu o insulă prea mică, valorificând insularitatea celor două personaje. Pe de o parte, Gilbert conştientizează poziţia insulei sale în lume, şi identitatea sa jamaicană deoarece „cu groază în suflet, începeam să înţeleg că insula Jamaica nu era tot universul. Nu ţinea decât câţiva kilometri până să se scufunde în mare. În momentul acela, stând drept în portul Kingston, am fost şocat de cumplita descoperire că – Dumnezeule! – şi noi, jamaicanii, eram tot nişte mici insulari.”[28] Locul unde încercase să se adapteze era prea mic comparativ cu lumea pe care o văzuse astfel că a ajuns să se simtă ca „un uriaş care trăia pe o insulă nu mai mare decât tălpile pantofilor mei.”[29] Pe de altă parte, pentru Bernard „Anglia se împuţinase. Era mai mică decât locul pe care îl părăsisem.”[30] iar perspectiva noii lui vieţi nu era deloc încurajatoare „Acum, pe neaşteptate, îmi primisem viaţa înapoi. Proaspăt spălată de război. Gata să încep din nou. Să fiu aruncat din nou printre ei. Am realizat dintr-odată că această Anglie

[25] *Ibidem*, p. 443
[26] *Ibidem*, p. 165-166
[27] *Idem*
[28] *Ibidem.*, p. 234
[29] *Ibidem*, p. 249
[30] *Ibidem.*, p. 496

BDD-A23259 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:57 UTC)

sfâşiată de război care se afla în faţa mea era acum primitoarea mea casă. Doamne sfinte!”[31] Prin raportare la ţara natală, cele două personaje trăiesc sentimentul alienării, al depeizării şi al inadaptării. Gilbert alege, astfel, să se întoarcă în Marea Britanie, însă Bernard este privat de alternative, continuând să îşi negocieze fără succes locul „orice lucru legat de această groaznică sosire acasă era anapoda. Nu recunoşteam nimic din viaţa care mi se desfăşura înainte. Mă simţeam ca şi cum aş fi ajuns în existenţa altcuiva, din greşeală, şi acum încercam din greu să îmi găsesc locul.”[32]

Relaţia dintre cei doi în casa familiei Bligh se stabileşte pe principiul discriminării rasiale manifestate de Bernard. Chiar şi în această situaţie, se poate trasa o legătură dintre ei bazată pe asemănare şi remarcată de Gilbert „Era ceva ce am recunoscut pe faţa lui Bernard Bligh. Am zărit acel ceva în acea primă întâlnire, pentru numai o secundă sau două. Dar l-am recunoscut ca duşman. Haide, l-am văzut reflectat în orice oglindă de pe draga mea insulă Jamaica. Uitându-se înapoi la mine de pe propria-mi faţă. Aşezat în albul ochilor, în răsucirea gurii, în ridicarea bărbiei. Un suflet rătăcit. Văzuse prea multe pentru a se întoarce. Prea multe lucruri se schimbaseră pentru a şti în ce direcţie este drumul înainte.”[33], o înţelegere reciprocă ce îl determină pe Gilbert să facă apel la un tip de umanitate împărtăşită pentru a pune capăt urii lui Bernard, pentru a depăşi diferenţele de rasă „Ştii care-i problema ta, omule? a spus el. Ai pielea albă. Şi crezi că te face mai bun decât mine. Crezi că îţi dă dreptul să fii stăpân pe un negru. Da’ ştii cum te face? Te face alb. Asta e tot, omule. Alb. Nu mai bun, nu mai rău decât mine – alb.[…] Ascultă-mă, omule, amândoi am terminat de dus un război – un război sângeros – pentru că vrem să vedem o lume mai bună. Şi de aceeaşi parte – tu şi eu. Amândoi ne-am uitat la alţi bărbaţă în care am văzut duşmanul. Tu şi cu mine, luptând pentru Imperiu, luptând pentru pace. Cu toate astea, după tot ce-am suferit împreună, vrei să-mi spui că eu sunt lipsit de valoare şi tu nu. Oare eu voi fi sclavul şi tu stăpânul pentru totdeauna? Nu. Opreşte-te, omule. opreşte-te acum. Putem munci împreună, domnule Bligh. Nu vezi? Trebuie. Sau vrei să te lupţi cu mine până la sfârşit?”[34] Prin adresarea către Bernard, Gilbert se adresează întregii naţiuni britanice faţă de care se simte ataşat prin educaţie şi tradiţii dar ai cărei membri continuă să îl marginalizeze şi să îl discrimineze din cauza culorii pielii sale. Astfel el pledează pentru convieţuire şi toleranţă, pentru încrederea într-o ţară ce poate fi reconstruită prin forţele unite ale locuitorilor ei. Anglia se configurează ca o insulă suficient de mare, un loc al fluidităţii şi pluralităţii care facilitează negocieri şi transformări şi în care identităţile sunt şi ele într-o stare fluctuantă „producându-se şi reproducându-se constant prin transformare şi diferenţă.”[35]

Între cele două poluri extreme se găsesc personajele feminine, Hortense şi Queenie, ale căror relaţie de substituţie este mai evidentă. Deşi pornesc de pe poziţii distincte, cele două împărtăşesc multe puncte comune. Fiecare se găseşte în ierarhia socială pe un rang inferior celui pe care şi-l doresc, iar educaţia pe care o primesc, precum şi autoeducaţia sunt, în opinia lor, garanţi ai accesului la o clasă superioară. Autoeducaţia vizează limba vorbită pe care acestea încearcă să o aducă aproape de limba literară, Hortense având convingerea că „toată dicţia frumoasă s-a pierdut într-o deformare nedesluşită a clasei de jos. Nu. Pentru a vorbi corect englezeşte, asemenea claselor înalte, eram hotărâtă să ascult limba cea mai pură.[…] Cu

[31] *Ibidem*, p. 500
[32] *Ibidem*, p. 593
[33] *Ibidem*, p. 520
[34] *Ibidem*, p. 614-615
[35] Stuart Hall, *Cultural Identity and Diaspora*, in *Community, Culture and Difference*, ed. J. Rutherford, London, Lawrence and Wishart, 1990, pp. 222-237, p. 235, trad. ns.

BDD-A23259 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:57 UTC)

mulţumiri aduse acestei limbi impecabile de la radioul meu, eram uşor înţeleasă."[36] Lecţiile de dicţie şi de ţinută oferite de mătuşa Dorothy îi asigurau lui Queenie mariajul cu un gentleman englez. Dacă la început, cele două apar ca nişte personaje caracterizate de snobism, lipsă de empatie şi superioritate, pentru ambele se iveşte un moment în care trebuie să îşi conştientizeze existenţa în multiplicitate, să se confrunte şi să se recunoască în celălalt. Pentru Queenie, bombele care cad asupra Londrei o determină să preia iniţiativa de a se implica activ în război printr-o slujbă de ajutorare a celor care şi-au pierdut adăposturile „populaţie, aşa îi numeam la adăpost.[…] Doar populaţie. O masă de oameni neputincioşi, pe care disperarea îi făcea să pară inutili […] N-o să-l iert niciodată pe Hitler pentru că a transformat nişte fiinţe umane în aşa ceva."[37] Acest moment coincide cu anularea claselor sociale şi estomparea diferenţelor de clasă şi de rasă prin asigurarea de noi cămine victimelor războiului în cartiere aparţinând clasei superioare şi prin deschiderea către soldaţii de culoare, înfruntând opiniile discriminatorii ale conaţionalilor ei. Aceeaşi situaţie continuă şi după terminarea războiului prin acceptarea chiriaşilor de culoare pentru care e acuzată de cei din jurul ei însă „erau aceiaşi şi în timpul războiului, doar că atunci nu puteau să mă învinovăţească. Prea mulţi polonezi. Depăşiţi de cehi. Nu te puteai mişca de belgieni. Cât despre evrei…se plângeau de evrei chiar şi după ce toată lumea aflase prin ce trecuseră bieţii oameni."[38] relevând latura multiculturală a Londrei şi lipsa de solidaritate a naţiunii engleze „ai noştri trebuie să rămână împreună, aşa cum a fost şi în război. Doar că eu nu-mi aminteam ca lucrurile să fi stat chiar aşa. Nici măcar pe vremea aia."[39] În aceeaşi manieră, Hortense, încrezătoare în superioritatea pregătirii sale în stil englezesc de profesoară, trăieşte experienţa ostilităţii englezeşti ca parte a experienţei imigraţiei. Londra i se înfăţişează şi ei ca un oraş cosmopolit „În nici o carte sau lecţie pe care am primit-o nimeni nu mi-a spus vreodată că sunt atât de multe tipuri diferite de englezi. În Jamaica, toţi englezii arătau ca profesoarele mele de la colegiu. […] Dar aici, în Anglia, mi se înfăţişau atât de multe culori de piele diferite, încât mintea mea a devenit perplexă."[40] Aroganţa sa este alimentată pe măsură ce reprezentările sale asupra Patriei-Mamă se dovedesc a fi iluzorii, aşteptările sale în legătură cu stilul de viaţă, stilul vestimentar, igiena, limba vorbită, casele pe care englezii le locuiesc sunt înşelate, însă se diminuează treptat pe măsură ce ţara, prin reprezentanţii săi, prin clima şi lipsa de culoare, se dovedeşte neprimitoare şi pregătirea de profesoară susţinută de recomandările primite de englezi în Jamaica nu îi este recunoscută. Mitul Patriei-Mamă este insuflat cu succes în populaţia caraibiană la multe nivele instituţionale astfel încât populaţia colonizată va încerca întotdeauna să emuleze cultura colonizatoare datorită faptului că este proiectată ca fiind superioară. De ambele părţi, atât din perspectiva lui Queenie, cetăţean englez alb, cât şi din perspectiva lui Hortense, cetăţean jamaican de culoare, reprezentările Angliei sunt nişte constructe aflate în pragul transformărilor.

Pe baza acestei experienţe împărtăşite de cele două, finalul romanului aduce în prim plan interşanjabilitatea rolurilor lor. În necunoştinţă de cauză, amândouă femei iubesc acelaşi bărbat, pe Michael Roberts, ruda îndepărtată cu care a crescut Hortense şi pilotul RAF cu care Queenie întreţine o relaţie nelegitimă concretizată cu un copil. Literalmente, rolurile celor două se schimbă, Hortense, moaşa copilului devine mama adoptivă a copilului de culoare adus pe lume de Queenie. La rugăminţile mamei, Gilbert şi Hortense se mută în noua lor casă din Londra

[36] Andrea Levy, *op. cit.*, p. 525-26
[37] *Ibidem*, p. 331
[38] *Ibidem*, p. 134
[39] *Ibidem*, p. 135
[40] *Ibidem*, p. 389

BDD-A23259 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:57 UTC)

ducând cu ei copilul hibrid al unei relaţii dintre o persoană de culoare şi o englezoaică albă. Astfel, viitorul Angliei se prefigurează a fi unul caracterizat de eterogeneitate în care contribuţia britanicilor de culoare nu este de neglijat împingând naţiunea britanică înspre îmbrăţişarea naturii sale multirasiale. Copilul este mărturia unui trecut împărtăşit de toţi indiferent de rasă şi o fiinţă umană a viitorului, o conştientizare a reciprocităţii relaţiilor dintre ei.

Cele mai remarcabile trăsături ale scriiturii Andreei Levy sunt echilibrul şi obiectivitatea prezente pe diferite paliere ale romanului. Naraţiunea rizomatică şi utilizarea imparţială a multitudinii vocilor narative contribuie la crearea unor personaje dincolo de diferenţele etnice şi rasiale. Întreaga construcţie contribuie la consolidarea ideii că „rasa contează pentru că semnifică o graniţă între similaritate şi diferenţă, dar şi pentru că nu poate garanta similaritate completă sau diferenţă absolută. Altfel formulat, rasa rămâne semnificativă tocmai pentru că este o graniţă care trebuie trecută în mod repetat."[41]

Bibliografie

1. Hall, Stuart, *Cultural Identity and Diaspora*, in *Community, Culture and Difference*, ed. J. Rutherford, London, Lawrence and Wishart, 1990, pp. 222-237
2. Brophy, Sarah, *Entangled Genealogies: White Femininity on the Threshold of Change in Andrea Levy's Small Island*, in *Contemporary Women's Writing*, 4.2, 2010
3. Levy, Andrea, *O insulă prea mică*, Bucureşti, Leda, 2008, trad. Liviana Tane,
4. Ellis, Alicia F., *Identity as Cultural Production in Andrea Levy's Small Island*, in EnterText, Special Issue on Andrea Levy 9, 2012, pp. 69-83
5. Pérez Fernández, Irene, *(Re)Mapping London: Gender and Racial Relations in Andrea Levy's Small Island*, *Interactions*, Special Issue, *The Role of Female Voices in Constructing Fictional Maps of Contemporary Britain*, 19.1-2, 2010
6. Samantrai, Ranu, *History's Subjects* in *Identity and Form in Contemporary Literature*, ed. Ana María Sánchez-Arce, London, Routledge, 2014
7. Wambu, Onyekachi, ed. *Empire Windrush: Fifty Years of Writing About Black Britain*, London, Phoenix, 1999
8. Lima, Maria Helena, *Pivoting the Centre: The Fiction of Andrea Levy*, in Write *Black, Write British: From Post Colonial to Black British Literature*, ed. Kadija Sesay, Herford, Hansib Publications, 2005, pp. 56-85

[41] Ranu Samantrai, *op. cit.*, p. 81

BDD-A23259 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:57 UTC)

BDD-A23259 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:57 UTC)